

Előhang a Klubrádió Rakott c. műsorának 2001.07.28-i adásához

Ha a 4 égtájnak tekintenénk a foglalkoztatás halmozódó bajait, É-D-K-Ny ezek volnának: képzetlenség (alulképzettség), munkanélküliség, szegénység, esélyvesztés (leszakadás, peremhelyzet). A gazdaságban e 4 faktor kezeletlenül, félrekezelve bármit leronthat. A vízió 1-1,3 millió munkahely tíz, és/vagy 3-400 ezer álláshely 3 éven belüli kialakításáról szól. Vita tárgya, hogy miből és hogyan, sőt az is, hogy az elmúlt egy év (a tízből) plusz vagy mínusz előjelű változást hozott-e. Zavaros a kép, sok éles törésvonallal. Válaszútnál, késésben vagyunk. Európai cél megakadályozni, hogy az emberek szociális segélyre, avagy annak szintje alá süllyedjenek. Módja az iskoláztatás és a szakképzés. De ha az ember nem szerez piacépes szakmát, ha már a pályakezdése is kudarc, hamar a kiszolgáltatottak, a vesztesek, az eltartandók számát növeli. A hazai tervek, drákói szigort ígérő, fenyegető intézkedések mintha az európai trenddel szembe mennének. Súlyos intézményi bajok vannak. Az elhelyezkedni vágyóknál pedig van gond a szakmai készséggel, az értékrenddel, a hozzáállással, a személyes, kommunikációs képességekkel, a nyelvtudással, (olykor a magyar alapszint sincs meg), végül a formális értékű, nem adekvát a képzettséggel (papír van, de keveset ér). Dilemma: vajon kinek a kompetenciája, felelőssége és költségviselése elsősorban a szakmunkás-képzés: az állami fenntartású iskoláé vagy főként a vállalatoké? A szakképzés színéről és fonátságairól szól adásunk, és egy megye „Heves” váltásairól. Vendég: dr. Sós Tamás, az MSZP parlamenti képviselője, a szakképzés PhD-és doktora. Műsorvezető Kolláth György.

Adásmenet a Rakott 2011. július 28-i műsorához

Jó estét kívánok! A 30. amatőr órámban köszöntöm a hallgatót. Ha a 4 égtájnak tekintenénk a foglalkoztatás saját(os) alap-problémáit, halmozódó hátrányait, É-D-K-Ny ezek volnának: képzetlenség (alulképzettség), munkanélküliség, szegénység, esélyvesztés (leszakadás, peremhelyzet). Jelképesen: van olyan betegség, amit „csendes gyilkosnak” hívnak. Nem naponta fáj, s ezzel jelez, hanem egy ponton ránk tör és hidegre tesz. A makrogazdaságban ilyen lehet a fenti 4 faktor, mely kezeletlenül hagyva vagy félrekezelve minden mástól függetlenül gátja az előre jutásnak. A vízió 1 millió munkahely 10 éven belüli megteremtéséről, és/vagy 3 éven belül 3-400 ezer álláshely kialakításáról szól. Vita tárgya, hogy miből és hogyan, sőt az is, hogy az elmúlt egy év (a tízből) plusz vagy mínusz előjelű változást hozott-e. Zavaros a kép, sok éles törésvonallal. Keveset tudunk, beszélünk róla, pedig válaszútnál és késésben vagyunk. Távol-keleti mondás: az események megvannak, majd egy ponton belépnek az időbe. Ez van most! + időszerűség: 1) Parragh elnök úr erősen kincstári nyilatkozatot tett a szakképzésnek az ő elképzelése szerinti átalakításáról. 2) Vele szemben a Népszabadság józan, mértékadó összeállításban adott polemizáló képet. 3) Szokatlan, ám okos reagálás érkezett már adásunk előtt a mai témához, kérdésekkel, megfigyelésekkel, dilemmákkal. Köszönjük. Helyzet van.

Európai cél megakadályozni, hogy az emberek a szociális segély (ha ezt itthon egyáltalán még így hívják?!) szintjére, avagy az alá süllyedjenek. Ennek bevált módja az iskoláztatás és a szakképzés. Drámai hatású, ha a gyermeket 16 évesen „kidobják” az iskolából, főleg, ha bizonyítvány, (szak)képzettség nélkül repül vagy kimarad. Ha az ember nem szerez piacépes szakmát, ha már a pályakezdése is kudarc, hamar a kiszolgáltatottak, a vesztesek, az eltartandók számát növeli. A hazai tervek, drákói szigort ígérő, fenyegető intézkedések mintha az európai trenddel szembe mennének. Magyaros vízió volt a minap: a jóléti állam, a szociális piacgazdaság – ki sem épült – helyén a „rosszlelti” állam jöhet, munka-kényszerrel. Internetes kommentár: tusványosi posványos!

Mintha reinkarnálnának az a, talán 100 évvel ezelőtti világ, amelyben szolgaként tartott, megtúrt kisinas, rutinmunkát unottan, zokszó nélkül végző segédlegény és patriarchális függőséggel dirigáló mesterember jellemezné a magángazdaságot. Mellesleg megalázó feltételekkel, éhbérért robotoló közmunkás-sereg adná a másikat, a közérdekű foglalkoztatási zónát. Ez lenne az eszázadi, szép új világ? Aligha.

Az interneten a következő megfigyeléseket találtam: a (rab)szolga egyetlen szabadsága, hogy nem kell lelkesednie, lehet lusta is. A büntetés-végrehajtásban a fogva tartottak az előző évi minimálbér 1/3-át keresik. A hazai cégek közel ¼-e súlyos problémának tartja üres kulcspozíciói betöltését. Változatlanul a szakmunkások iránt a legnagyobb kereslet, a második helyre a csoportvezetők kerülnek. Őket az értékesítők, a karbantartók, a gépkezelők, a sofőrök, a szakácsok és a mérnökök

(sic!!!) követik, majd a recepciósok és a technikusok zárják a sort. Bizarr, alig ismert sorrend. Ugyanakkor, az elhelyezkedni vágyóknál gond van a szakmai készséggel, az értékrenddel, a hozzáállással, a személyes, kommunikációs képességekkel, a nyelvtudással (olykor a magyar alapfok ismeretével is), végül formális értékű, nem adekvát a képzettséggel (papír van, de keveset ér). Nem volna fair, sem teljes a szemle a roma lakosságra vonatkozó pár adat híján. A roma háztartások 55 %-ában egyetlen dolgozó ember sincs. Csak a szakképzett romáknál éri el az 50 %-ot a rendszeres vagy alkalmi munkavégzés. Sok helyen már a harmadik generáció nő fel úgy, hogy a családban senki nem dolgozik. A bővös 50-55 % az épp' nagykorúvá válók elhelyezkedési esélyeit is mutatja. A rossz és romló adatokat megnyomja egy vita: kinek a kompetenciája, felelőssége és költségviselése elsősorban a szakmunkás-képzés? Az állami fenntartású iskoláé vagy főként a vállalatoké? Ha is-is, mi a helyes összefüggés és arány ezekben? Súlyos intézményi, közgazdasági, politikai, jogi, térségi, egzisztenciális és tudományos-szakmai kérdések halmaza ez a gyűjtőszó: **szakképzés**. Aki segít ezekben eligazodni: Dr. Sós Tamás tanár úr, a szakképzés PhD-és doktora, egyben az MSZP Heves megyei elnöke és parlamenti képviselője. **Szervusz doktor úr, köszöntelek a stúdióban! A hallgató nevében is köszönöm, hogy erre az élő adásra eljöttél Egerből.** Sós Tamás tanár úr 2010 júniusában védte meg az ELTE-n a doktori értekezését „*A szakképzés alakulása az Észak-magyarországi régióban a rendszerváltástól napjainkig* címmel.” Munkája könyv alakban megjelent. Könyvszemleként elmondható, hogy a kutatása főként azt vizsgálta: a munkáltatók és a szakképzők véleménye mennyire egyezik vagy különbözik a pályakezdő szakmunkások megítélésében? Melyek azok a kompetenciák, képességek, amelyeket a munkáltatók ill. képzők fontosnak tartanak? **Az első szünet előtt érdemes megtudnunk néhány kulcs-fontosságú, summázott megállapításodat ezekről! Hol szorít a cipő, miben azonos vagy markánsan különböző az egyik és a másik oldal nézőpontja, véleménye? Kinek van inkább igaza? Most rövid közszolgálati-kereskedelmi szünetet tartunk, de rövidesen jövőnk vissza. Folytatódik tehát a Rakott, Sós Tamás képviselő, szakpolitikus úrral, és a szakképzés dilemmáival.**

Hagyományunk a vendég spéci bemutatása. Dr. Sós Tamás 56 éves politikus, sportember, többdiplomás tanár-ember. Elektroműszerészként indult, ám idén PhD-fokozatot szerzett neveléstudományi témában. 2002 óta parlamenti képviselő, több cikluson át volt a Heves megyei közgyűlés elnöke. Ütésálló, strapabíró természetére vall, hogy 2006-2010 között a 19 főből egyedülként volt szocialista közgyűlési elnök. Így vívott nagy csatát pl. a Hospinvest-afférban a maradisággal, a demagógiával, a pártos odakozmálással. Dermesztő számok jeleznék, hogy ő utána az önkormányzat - az új vezetés által - csödközelbe került. A Balaton átúszására készül. Tapasztaltam, hogy a pétervásárai körzetben, Recsken tisztelettel fogadják, bizalommal kérdezik.

A szakmai feldolgozást az alapoknál kezdjük: **mit takar fogalmilag a szakképzés, kikre terjed ki, milyen szintjei vannak, mi jellemezte azt 1989 előtt, és mik a legfontosabb jellemzői ma Európában és itthon? Látható-e még e téren itthon egyfajta rendszerváltó átmenetiség? Mennyire esik egybe a honi szisztéma a fejlett piacgazdaságok rendszereivel, módszereivel? Hogyan minősíthető mennyiségi és minőségi szempontból a szakképzés és foglalkoztatás kapcsolata? Melyek ennek főbb belső összetevői, címszavakban: tervezés, honi foglalkoztatási ráta, a bérezés szintjei és kihívásai, pályaelhagyás, piacképes oklevél, negatív és pozitív mobilitás? Mi az alapvető trend ma itthon a munkaerő piacon? Mire számíthat az, aki alulképzett vagy képzetlen, és vannak-e szakképzett munkanélküliek? Ha igen, hol és miért? Vannak ebben területei-térségi sajátosságok? Jó lenne, hogy az álláspontodat példákkal is színesítenéd, mondjuk éppen a Te megvédből, Hevesből merítve! Jobb vagy rosszabb Nálátok a helyzet az országosnál?**

Három dilemmát a közbeszéd is felvet? 1) Hogy lehet az, hogy 30 éve a Romániában készült Dácia gyártását itthon, a vevőnek kellett befejezni, most pedig ugyanott Európa egyik legjobb ár-érték arányú autója készül? 2)Hogy lesz vajon az ózdi munkanélküli kohászból soproni kórházi kedvesnővér? 3)Egykor szabolcsi ingázók dolgoztak jelentős számban fővárosi építkezéseken, gyárakban, üzemekben, olykor csupán betanított munkásként. Mi lépett ennek a helyébe: nekik és mindannyiunknak? Mi ezekre a Te válaszod? Ismét rövid szünetet tartunk, híreket hallgatunk, de utána jövőnk vissza. Folytatódik tehát a Rakott, a szakképzés témájával, és annak spiritus rectorával: Sós Tamás szakpolitikussal.

Ebben a blokkban **tekintsük át a szakképzés oktatási intézmény-rendszerét, s annak modern kihívásait, vitáit, fejleményeit! Hívószavak ehhez: jó alap-e az általános iskola, mit nyújt a**

középfokú közoktatás, miben van szerepe a felsőoktatásnak? Mire van igénye a cégeknek, és az egybevág-e a beiratkozók elvárásaival? Hol van túlképzés, és hol hiány? Melyek a pályaválasztás legfőbb szempontjai ma? Mennyiben iskolai és/vagy céges „belügy” maga a képzés: megvan-e vagy megteremthető-e köztük a harmónia? Mennyiben más a felnőttképzés, érvényesül-e az egész életen át való tanulás? Alacsony röptű vita mostanában: kell-e ismernie a számítógépet, s azon belül az Excel-táblát kezelnie egy szakmunkás-tanulónak, vagy vályogot vetni, sőt köpni a nélkül is lehet? Ki a gazdája a szakképzésnek, és jó kezekben van-e egyáltalán mindez? Helyén van vajon benne az állam, mint jogalkotó? Hová érdemes beilleszteni a szakképzést? EU-s léptékű jogalkotásunk van-e, uniós egyenértékű bizonyítvánnyal a végponton, vagy leszakadóban volnánk? Hogy viselkedik az állam, s a helyi önkormányzat, mint közmecénás, közzgazda? A Kamara nyomulása eredményesnek ígérkezik-e? Olvasom Tőled: rugalmas, átjárható, differenciált képzési rendszerre volna szükség. Miért van mégis veszélyben van az „átjárhatóság”.

Ismét, ma az utolsó szünetünk következik, de utána visszajövünk. Megy tovább a Rakott, a szakképzéssel, a foglalkoztatással a napirendjén. Kényes kérdések maradtak a záró blokkba.

Így szólnak: európai stílusú, a magángazdaságba átvezető közfoglalkoztatás vagy kényszermunka lesz-e Magyarországon? Mi változott, illetve módosul e téren egy év óta és napjainkban? Melyek a meghatározó számok, arányok, trendek? Mi történjék a képzetlenekkel, készek és képesek lesznek-e ők hipermodern stadion-építésre? Ösztönzés, együttműködés, szolidaritás, az ember méltóságának tisztelete, a magángazdaságra esély-teremtés jön-e, avagy szankcióra épülő rendszer diktál közmunkát, s avat közmunkást – mivé is? Bádógváros, mozgó-WC, munkafelügyelők, fabatka-értékű fizetség, közpénz-megvonás az ellenszegülőknél? Tényleg ezzel a jövőképpel találja magát szembe a delikvens? Riogató ez vajon, avagy valóban rendpárti „értékválasztást”, s benne megvetést fejez ki a munka, a morál, a dolgozó ember, a közügyek vitele és politikai filozófia hétköznapijai, dumán túli megítélése tekintetében? Milyen dolog ez, kérdeztem egy munkajogászt? Hát, kb. olyan, mint egy kötelező kupica ricinus vagy egy rapid beöntés pont ebéd közben! Időzzünk el kicsit az ösztönzésnél! Vessük össze a mai, itthoni Porosz Frigyes katonás „rábeszélésével”! *Mi van, kutyák, tán örökké akartok élni?! Ezzel kívánt kedvet csinálni a rohamtól idegenkedő katonáknak?!*

Adásidőnk kitöltöttük. A játék maradt hátra. A Rakott agytorna-feladványának **nehéz** kérdései a következők: **1) Mennyi olyan aktív korú ember lehet Magyarországon, aki nem rendelkezik olyan képzettséggel, mellyel a munkaerő-piacon boldogulni tudna? *Válasz:* Másfél millió fő. 2) 2010-ben 157 milliárd Ft. állt rendelkezésre közfoglalkoztatásra: mennyi a 2011. évi összeg? *Válasz:* 64 milliárd Ft. 3) Mennyi lehet ma Magyarországon a szakmunkás végzettséggel rendelkezők száma? *Válasz:* Több, mint 1,8 millió fő. 4) A szakképzés szempontjából minek a rövidítése a TISZK? *Válasz:* Térségi Integrált Szakképző Központ. 5) Honnan származik ez a - jogtörténeti érdekességet kifejező - jogi definíció: „(1) Iparostanuló vagy kereskedőtanuló az, aki ipari, illetőleg kereskedelmi üzemhez (üzlethez) abból a célból szerződik, hogy elsajátítsa azt a készséget és azokat a szakmai ismereteket, amelyeket az illető ipari vagy kereskedelmi szakmában kezdő segéd-től (szakmunkástól) meg lehet kívánni”? *Válasz:* az iparostanulókról és a kereskedőtanulókról szóló 1949. évi IV. törvényből.**

A megfejtéseket - az adásbeli elhangzás után - a fórumba várom. Az első perfekt megfejtő sportmezt kap. Jó játékot, keresést és sikeres találatokat kívánok! Köszönöm, hogy itt voltál Dr. Sós Tamás tanár kolléga és parlamenti képviselő úr. Együtt köszönjük meg a hallgató figyelmét, és a rádió részéről Árva Brigittának és Burger Lajosnak a segítő közreműködést.

Legközelebb augusztus 18-án, csütörtökön este jövünk. A közelgő állami ünnepre, egyben Szent-István napjára tekintettel „alkotmányozgatunk” - csakúgy, mint egy éve Dr. Kukorelli István professzorral, ex-alkotmánybíróval. Szép estét, majd kellemes nyaralást kíván: Kolláth György. Viszonthallásra.